

Aase Grenager

Mord, mat og myter: en sjangerteoretisk gjennomgang av Gert Nygårdshaugs bøker om Fredric Drum

Aschehoug forlag innbød våren 1985 til en konkurranse om den beste norske kriminal- eller spenningsroman. Førtini manuskripter kom inn til forlaget, og Gert Nygårdshaug vant 2. pris med *Honningkrukken*. Senere kom *Jegerdukken* i 1987, *Dødens Codex* i 1990, *Det niende prinsipp* i 1992 og *Cassandras finger* i 1993. Det som er felles for disse fem bøkene er at handlingen tildels er makaber, den er alltid knyttet til klassiske myter og skriftsystemer, og helten er den samme: Fredric Drum.

Så kom *Kiste nummer fem* i 1996, og denne boken representerer på mange måter et brudd både med den helten vi kjenner og med sjangerkonvensjonene slik jeg ser det. Jeg skal i det følgende ta for meg sjangerteori innenfor kriminallitteraturen og se om Nygårdshaugs Drum-bøker kan plasseres innenfor noen hovedtype, om de kanskje kan sees som en fornyer innenfor sjangeren, eller om de rett og slett er forkledde eventyr eller myter.

Resepsjonshistorien

Honningkrukken ble mottatt av kritikerne med adjektiver som “fantasifull” og “innfallsrik”¹ og “for spekulativ og fiks”.² Om *Jegerdukken* skriver en anmelder: “til tider blir forfatteren så opptatt av å oppfylle sjangerkravene at det skli­rer over i parodien.”³ Harald Skjøsberg skriver om *Dødens codex* at han som leser er “bergtatt” og om helten:

---

¹ Knut Faldbakken: “Se opp for vinleggere”. *Dagbladet*, 26. november 1985.

² Geir Uthaug: “2. pris: For spekulativ og fiks kriminalroman”. *Morgenbladet*, 16. oktober 1985.

³ Elise Seip Tønnesen: “Førsteklasses ingredienser”. *Vårt land*, 21. mars 1988.

Man blir simpelthen nødt til å ta helten for den han er – en rendyrket, utroverdig romankonstruksjon [...] Han [forfatteren] konstruerer en skikkelig avslutning. Den er uventet, uhyggelig og på et merkelig vis troverdig. Dessuten slipper man å føle seg snytt: Forfatteren fester alle løse tråder. Så når det hele er over, sitter leseren tilbake, rystet og meget tilfreds.⁴

Harald Skjøsberg er derimot ikke så begeistret for den neste boken *Det niende prinsipp*: “Det blir for mye av det gode. Gert Nygårdshaug trår over. Han forlater den realistiske rammen. I stedet forfaller fortellingen til en slags blanding av farse og science fiction.”⁵ Om den samme boken skriver Willy Dahl:

Å lese Nygårdshaug er gøy fordi han vet å binde sammen fantasi og kunnskaper med et glimt i øyet. Det er ikke lett å finne ut hvor kunnskapene slutter og fantasien overtar, – sjekker jeg ham i leksika og lærde verker har han som regel vært der først.⁶

Den neste boken *Cassandras finger* anbefales varmt av Harald Skjøsberg:

Selvironien er viktigst. I hele “Cassandras finger” ligger det et smil på lur, forfatteren leker med oss, med seg selv og framfor alt med sin helt Fredric Drum. Det er noe befriende unorsk over denne uhøytideligheten, dette spillet med fysiske lover, gamle religioner og historiske teorier.⁷

Anders Giæver skriver: “‘Cassandras finger’ er en lekende kriminalroman, skrevet med sann kjærlighet til mysteriet og ekte kunnskap om emnet [...] [boken] er en fest for krimfrelste og markerer et etterlengt alternativ til den sosiologiske norske kriminalromanen.”⁸ Så kommer bruddet i *Kiste nummer fem*. Hans Skei anmelder boken og skriver:

I “Kiste nummer fem” gjør Nygårdshaug ein vri som fører til at vi både har og ikkje har Fredric Drum som etterforskar. Vi både har og ikkje har Fredric Drum som kokk og gourmetrestaurant-eigar. [...] Fredric Drum kunne ha blitt ein spennande gjennomgangsfigur i gode kriminalbøker, om forfattaren ikkje skusla han bort ved i det heile ikkje å leggje band på seg.⁹

---

⁴ Harald Skjøsberg: “Mester-krim, tross klisjeer”. *Dagbladet*, 5. oktober 1990.

⁵ Harald Skjøsberg: “Overlesset krim”. *Dagbladet*, 14. april 1992.

⁶ Willy Dahl: “Pyramidespill med døden”. *Klassekampen*, 18. juni 1992.

⁷ Harald Skjøsberg: “Oppfordring til lek”. *Dagbladet*, 25. april 1993.

⁸ Anders Giæver: “Fredric Drum og de lukkede rom”. *Arbeiderbladet*, 26. mars 1993.

⁹ Hans Skei: “Total forvirring”. *Dag og tid*, nr. 13, 28. mars 1996.

Øystein Rotttem trekker en linje til Umberto Ecos forfatterskap:

Under samtidsrealismen ligger et mytisk plan – og det er på dette plan tegnene skal tolkes. Uten sammenlikning for øvrig kan Nygårdshaug på dette punkt minne om Umberto Eco. Nygårdshaug skriver ikke rapportbøker; han spinner litterære intriger som trekker skjulte tråder mellom et ‘mytisk’ og et ‘realistisk’ plan.¹⁰

Stort sett er det god mottagelse av bøkene, men anmelderne gir uttrykk for et sprik mellom gleden over det fantasifulle i bøkene og et slags ubehag over at sjangerkravet om realisme i handlingen ikke oppfylles. Følelsen av noe nytt og annerledes er dermed etablert, både i positiv og negativ retning.

Sjangerkrav

Kriminalromanens form er i utgangspunktet konservativ og formelpreget. En forbrytelse er begått, gjerne et mord, og fortellingen om forbrytelsen og/eller fortellingen om etterforskningen og oppklaringen av forbrytelsen skal munne ut i en skikkelig avslutning som avslører morderen, fester alle løse tråder, slik at leseren sitter igjen med en følelse av at ro og orden er gjenopprettet. Den vil også ha en kulturell bakgrunn, og gjennom årtiene har handlingen blitt flyttet fra engelske herregårder til bakgater i storbyene til nær sagt hvor som helst. Krimteoretikere har satt opp ulike sjangerkrav for kriminallitteraturen. Tzvetan Todorov deler kriminallitteraturen inn i to subsjangerer: den klassiske kriminalroman og den hardkokte kriminalroman, og han viser hvordan fortellerstrukturene er forskjellige i disse to. Den klassiske kriminalroman er karakterisert ved en dobbelthet: mordhistorien og etterforskningshistorien. Mordhistorien forteller om det som virkelig skjedde, mens etterforskningshistorien forklarer hvordan leseren eller fortelleren har fått vite om den. Det er altså etterforskningshistorien som er det viktigste i den klassiske kriminalroman med forfattere som Edgar Allan Poe og Arthur Conan Doyle og mange, mange som har fulgt i de samme spor. S. S. Van Dine formulerte i 1928 tjue regler for kriminalforfattere, og Todorov har oppsummert dem i åtte punkter:

1. Romanen må maksimalt ha en detektiv og en skyldig og minst ett offer [...].
2. Den skyldige må ikke være yrkeskriminell, bør ikke være detektiven, og bør drepe av personlige årsaker.
3. Kjærlighet har ikke noe å gjøre i en kriminalroman.
4. Den skyldige må ha en viss betydning [...].

---

¹⁰ Øystein Rotttem: “I førstedivisjon”. *Dagbladet*, 29. mars 1996.

5. Alt må ha en rasjonell forklaring, det fantastiske er ikke tillatt.
6. Det er ikke rom for beskrivelser eller psykologiske analyser.
7. Når det gjelder opplysninger om historien, må man holde seg til følgende relasjon: Forfatteren forholder seg til leseren på samme måte som den skyldige forholder seg til detektiven.
8. Man må unngå banale situasjoner eller løsninger.¹¹

I den hardkokte kriminalromanen forenes de to historiene, eller de løper parallelt, fortellingen foregår samtidig med handlingen. Raymond Chandler, som representant for hardkoktsjangeren, vektlegger realismekravet:

Historien må være realistisk med hensyn til personer, miljø og atmosfære. Den må omhandle virkelige mennesker i en virkelig verden. Det ligger selvfølgelig et element av fantasi i kriminalromanen. Den strir mot sannsynligheten på grunn av den komprimering som finner sted i tid og rom. Men desto større krav stilles det til fremstillingen og den logiske utvikling.¹²

John G. Cawelti har arbeidet med en mer detaljert beskrivelse av de to subsjangrene, og skriver bl.a. om avslutningen av historiene:

The hard-boiled detective sets out to investigate a crime, but invariably finds that he must go beyond the solution to some kind of personal choice or action. While the classical writer typically treats the actual apprehension of the criminal as a less significant matter than the explanation of the crime, the hard-boiled story usually ends with a confrontation between detective and criminal. Sometimes this is a violent encounter similar to the climactic shootdown of many westerns. The difference in endings results from a greater personal involvement on the part of the hard-boiled detective. Since he becomes emotionally and morally committed to some of the persons involved, or because the crime poses some basic crisis in his image of himself, the hard-boiled detective remains unfulfilled until he has taken a personal moral stance toward the criminal.¹³

Selv om disse subsjangrene er skapt under forskjellige historiske og kulturelle forhold, er formlene levende også i vår tids kriminallitteratur.

---

¹¹ Tzvetan Todorov: "Kriminalromanens typologi". Alexander Elgurén, Audun Engelstad (red.): *Under lupen. Essays om kriminallitteratur*. Oslo: 1995, 202–214 (210).

¹² "Chandler speaking". *Basar, norsk litterært tidsskrift*, nr. 1, 1976, 41–45 (43).

¹³ John G. Cawelti: *Adventure, mystery and romance. Formula stories as art and popular culture*. London: 1976, 142–143.

Helten

Før jeg sammenligner fortellerstrukturen i Drum-historiene med “formlene”, er det nødvendig å presentere helten. I kriminallitteraturen kan man som oftest skjelne mellom to hovedtyper helter: den overarbeidede politidetektiven og den hjerneskarpe amatørdetektiven. Fredric Drum hører til den siste hovedtypen. I den første boken er han 32 år gammel. Han er kokk og driver den eksklusive gourmetrestauranten “Kasserollen” i Frognerveien i Oslo sammen med en venn. Drum er dessuten vinekspert, så smak og smakssammensetning er viktig for ham. Dette er en ny type helteegenskap innenfor kriminallitteraturen. Både Nero Wolf og Lord Peter Wimsey er riktignok interesserte i god mat og vin, men det er som nytere, ikke som yrkesutøvere og estetikere. Drum er dessuten dechiffreringsekspert med militær utdannelse. Han har vært opptatt av hemmelig skrift, kodeløsning og rebuser siden barndommen, og siden det å knekke militære koder ikke var spennende nok, har han etter noen års språkstudier ved Universitetet i Oslo gitt seg i kast med tyding av hittil ukjente urspråk og blitt en internasjonalt kjent kryptolog og epigrafiker. Fredric Drum er ugift, han har ikke fast bopel, og han flytter fra pensjonat til pensjonat med noen måneders mellomrom. Det betyr også at han har få eiendeler: noen møbler, noen hundre flasker vin, ditto bøker. “Kasserollen” er basis og hjemmet i livet hans. Han er ærlig og oppriktig, med mye lek og latter i seg. Han har et klengenavn: Pilegrimen, og det refererer til nysgjerrigheten og rastløsheten hans, og selvfølgelig til alle reisene han gjør både i tid og rom. Han er forøvrig sjenert overfor kvinner og drømmer om et sart og fint kjærlighetsforhold, og det forekommer også et gryende kjærlighetsforhold i bøkene, men et slikt forhold er uforenlig med det livet han lever. Som hos helter flest er det arbeidet som tar all tid og engasjement.

Fortellerstrukturen i Drum-bøkene

Drum-historiene begynner alltid med et helt uventet og uprovosert anslag mot Fredric Drums liv, og det er ingen hverdagslige drapsforsøk med nerver, kniv og skytevåpen det er snakk om. Her er det f.eks. stier som er feilmerket slik at han faller dypt ned i underjordiske huler, han blir forsøkt kjørt over av en passbåt, han blir slengt utfor skrenter og låst inne med giftslanger.

Strukturelt sett er persongalleriet i en kriminalhistorie standardisert. Man må ha et offer, en etterforsker, en forbryter og noen personer som blir berørt av forbrytelsen uten å være direkte involvert eller uten å kunne løse

mysteriet.¹⁴ Fredric Drum får her en dobbeltrolle. Han er utpekt til å være offeret, den første som blir ryddet av veien, og det er nødvendig for at forbryteren i det hele tatt skal ha noe håp om å lykkes med prosjektet sitt, forbrytelsen. Attentatforsøket mislykkes, og etter hvert blir det flere ofre, men det er personer uten betydning for handlingen.

Deretter blir leseren presentert for den oldtidstekst eller urspråkstekst Drum arbeider med for tiden. Han reiser, for alle Drum-historiene har reisen som motiv, og reisen har alltid en dobbel hensikt, gjerne mat og vin kombinert med tyding av en ukjent tekst. Fredric forlater hjemmebasen, restauranten “Kasserollen”, for å reise på vinsmaking i St. Emilion og tyde Linear B, det minoiske skriftsystemet på Kreta, på fisketur ved Savalen/tyde prerunære innskrifter, til Calabria for å kjøpe vin/tyde en antikk gresk tekst osv. Parallelt med tolkingen av tekstene må han gjøre seg kjent med stedet og menneskene han har kommet til, og ikke minst må han ut for å spise god mat og nyte god vin. Innimellom tenker han mye på nye smakstilsetninger til sauser og retter han planlegger. Flere forsøk på å rydde ham av veien blir gjort, forgjeves, men tilfeldige personer rundt ham mister livet i stedet, og det betyr at han må sette alt inn på å tyde teksten, for det er der løsningen ligger, og først da kan skurken bli identifisert. Spørsmålet blir: Hvem har personlig interesse av teksten og den makt som ligger i tekstens hemmelighet? Hvem ligger skrittet foran når det gjelder forståelsen av teksten og hva den kan brukes til?

Sjangermessig kan man ikke plassere bøkene om Fredric Drum som typisk for noen av Todorovs kategorier; her er det plukket elementer fra begge formlene. Historiene om mordene og oppklaringen går parallelt i tid. Drum som detektiv er en del av et handlingsforløp som han selv ikke ser sammenhengen i til å begynne med. Den tradisjonelle hardkoktdetektiven forener kynisme og ære, men som detektivtype er Drum mer lik den klassiske detektiven, vitenskapelig i framgangsmåten og med en viss poetisk intuisjon. Noe annet som skiller Drum fra hardkoktdetektiven er humoren. Sam Spade og andre “hardkokte” har nok humor, men den er svart og svært tørr, og disse heltene er veldig tøffe. Drums humor er boblende, og uttrykkes ofte språklig i form av onomatopoetika eller korte rim. Galgenhumor og selvironi finnes i rikt monn, og en særegenhet ved helten er at han synger eller plystrer “Seeman, komm bald wieder” skjærende falskt, nyser i serier og drikker litervis med vann når han er på sporet av noe. Det personlige engasjementet, vissheten om at det bare er han som kan løse mysteriet og det moralske ansvaret det fører med seg, er et bærende element gjennom

---

¹⁴ Cawelti: *Adventure, mystery and romance*, 91.

historiene. Som tøff helteskikkelse er Fredric Drum ikke troverdig. Det er bare ikke mulig at et menneske av kjøtt og blod kan tåle så mye bank, så mange punkteringer av lunger, så mye kryping gjennom smale underjordiske ganger med hele grunnfjellet over seg, og umiddelbart etterpå få kropp og hjerne til å fungere like godt som før. Som helt er han i slekt med myte- og eventyrheltene og med moderne filmhelter for den saks skyld, som er fritatt for prosaiske sannsynlighetskrav om at en menneskekropp bare tåler måtelige mengder vold. Men Drum er ikke voldelig selv, det er få slag og spark han deler ut, og bare når han er i livsfare.

Selv om Drum arbeider alene, har han to hjelpere som han konsulterer: kompanjongen Torbjørn Tinderdal i "Kasserollen" og arkeologen Stephen Pratt. Og så har han noe som absolutt ikke skal forekomme i en tradisjonell kriminalroman: en magisk gjenstand i form av en femtagget krystallstjerne med merkelige egenskaper. Det er etablert en slags kommunikasjon mellom krystallet og Fredric, for krystallet sanser ting han selv ikke oppfatter. Det bryter lyset slik at det er forskjellige farger som dominerer, og fargene forteller Drum hvilken grad av fare han er i. Gult med et iskaldt blåskjær er et varsel om at ikke alt er som det skal være, rødt er et sterkere varsel, og etter et mordforsøk på ham blir fargene beskrevet slik: "Brune stråler, stygge brune stråler. Aldri hadde han sett slike farger bli filtrert gjennom de nøyaktig slepne prismene som var stjernens tagger."¹⁵ Det siste Drum gjør før han blir skutt i *Cassandras finger* er å se gjennom krystallet, og fargen er hvit, sterkere enn noe hvitt han hadde sett. Dette lysende hvite kan man finne igjen i beretninger om nær-døden opplevelser, der det hvite lyset i enden av tunnelen er et fellestrekk.

S. S. Van Dine nevner som sjangerkonvensjon at forbryteren må ha en viss betydning i handlingen. Miljøene Fredric Drum ferdes i er realistiske nok, som oftest er det arkeologiske funnsteder, og menneskene som bor der er opptatt av sine daglige gjøremål. I bøkene om Drum inngår forbryterne i miljøet der handlingen foregår, men de viser ikke ansikt. Den første forbrytelsen de begår er å misbruke vitenskapelige funn og resultater for egen makt og vinnings skyld. Dette er den egentlige forbrytelsen. Den grådige eller gale vitenskapsmannen er skurken i flere av bøkene. En tilbakevendende figur i den hardkokte kriminalroman er den forføreriske og bedrageriske kvinnen, men denne figuren er bare brukt i *Honningkrukken*.

Etter konvensjonene i hardkoktsjangeren løser Drum gåten i siste øyeblikk. I en direkte konfrontasjon med skurken rulles hele det kriminelle handlingsforløpet opp, og forbryterens tanker og hensikter blir avslørt. Det

---

¹⁵ Gert Nygårdshaug: *Jegerdukken*. Oslo: 1987, 109.

blir en siste kamp mellom det onde og det gode der forbryteren gjør et siste forsøk på å drepe Drum, men i stedet mister han livet selv. Rettferdigheten skjer fyllest uten noe rettsapparat og uten at helten tar retten i sin egne hender. Saken er løst, Fredric Drum kan reise hjem til grytene sine i gourmetrestauranten på Frogner, leserens sjangerforventninger om en sannsynlig oppklaring er oppfylt.

Mytene

Myter er først og fremst tekster, gode fortellinger som er blitt bevart gjennom årtusener og som har fått noe allmenngyldig og eviggyldig over seg. Men dette eviggyldige gjør dem til mer enn tekster i og med at de ofte handler om livets og universets mysterier som skapelsen, liv og død og forholdet mellom guder og mennesker. Roland Barthes sier det slik:

Vi vet nå at myten er en ytring som i mye høyere grad er definert ut fra sin intensjon enn ut fra sin ordlyd, og at mytens intensjon likevel på en eller annen måte stivner, renses, eviggjøres, gjøres fraværende ved hjelp av den bokstavelige mening. Denne grunnleggende tvetydighet i den mytiske ytring får to konsekvenser for betydningen: Den fremtrer som forkynnelse og som fastslått faktum på en og samme gang.¹⁶

Det eksisterer ingen krav til realisme i mytene, snarer tvert imot, de viser bestandig til noe helt annet enn det ordene beskriver og skal tolkes på et annet nivå. Man kan sammenligne mytespråk med drømmespråk, det er et symbolspråk som må tolkes for å få noen "mening" ut av det, men samtidig er mytene vakre og spennende som litterære tekster. Det kan synes dristig av Nygårdshaug å bringe mytene inn i kriminalromaner, for her finnes en direkte motsetning mellom sjangerforventninger og lese måter: Kriminalromanen skal være realistisk og ikke befatte seg med psykologiske forklaringer, mytene er tvetydige og har ingen krav til realisme. Barthes skriver: "Menneskene har ikke noe sannhetsforhold til myten, men et bruksforhold."¹⁷ Som lesere har vi et bruksforhold til kriminalbøkene også, men her er det inkludert om ikke et sannhetsaspekt, så i hvert fall et sannsynlighetsaspekt.

Mytene i Drum-historiene stammer fra oldtids- og urfolkstradisjonene, og som Willy Dahl skriver er det vanskelig å vite hvor forfatterens kunn-

---

¹⁶ Roland Barthes: *Mytologier*. Oslo: 1991, 179–180.

¹⁷ Barthes: *Mytologier*, 199.

skaper slutter og fantasien begynner.¹⁸ *Honningkrukken* omtaler okseløpene der unge jenter og gutter ble ofret ved at de skulle løpe mot oxen, ta tak i oksens horn og svinge seg over dyret i en slags saltomortale, og hvis de ikke klarte det, ble de spiddet til døde. Men hva skjedde med dem etterpå? Leirtavlene fra Knossos var rene inventarfortegnelser, og hva kunne de fortelle om skjebnen til ofrene for okseløpene? I *Dødens codex* dreier den antikke teksten seg om Pythagoras musikkfilosofi, som her knyttes til Demeter-myten og som kan brukes på en bestemt måte; toner kan hypnotisere og drepe. *Det niende prinsipp* er det prinsipp i egyptisk mytologi som heter Khu og som symboliserer gjenfødelse og evig liv. I *Cassandras finger* handler det om Moder Jord-dyrkelsen som problematiserer menneskenes forhold til krig og fred. Tematisk er innholdet i mytene og kriminalromanene om Fredric Drum beslektet. Det kan summeres opp slik: Når et menneske blir overmodig og vil tre i gudenes sted og bestemme over liv og død for egen makt og vinnings skyld, så må det en helt av Fredric Drums kaliber til for å gjenopprette balansen.

Teoretikere fra mange fagfelt har interessert seg for myter. Sigmund Freud og Carl G. Jung brukte dem i arbeidet med psykoanalysen, og antropologen Claude Lévi-Strauss har forsøkt å vise at mytene tar sikte på å løse det som oppfattes som motsigelser i den menneskelige erfaringen. Innenfor litteraturteori har Vladimir Propp (egentlig var han folkeminnegransker) studert fortellerstrukturen i russiske undereventyr. Han har navngitt de grunnleggende funksjoner i eventyrene og viser at de 31 funksjonenes rekkefølge alltid er identisk. Ingen eventyr har alle funksjonene, noen har bare ganske få. Drum-bøkene vil passe inn i et slikt forenklet skjema (nummereringen er fra Propps skjema):

6. Skurken forsøker å lure offeret.
7. Offeret lar seg lure og hjelper derved skurken.
9. Ulykke eller mangel blir kjent; helten oppfordres til å hjelpe.
10. Helten går med på eller bestemmer seg for mottiltak.
11. Helten drar hjemmefra.
12. Helten blir prøvet, utspurt eller angrepet.
13. Helten består prøven, motstår fristelsen, er hjelpsom eller lignende.
14. Helten får til takk gjøre bruk av en magisk gjenstand eller en magisk evne hos en hjelper.
15. Helten blir ført dit hvor den ettersøkte person (ting) er.
16. Helten og skurken møtes i direkte kamp.
18. Helten seirer over skurken.
19. Den opprinnelige ulykken eller mangelen oppheves.

---

¹⁸ Willy Dahl: "Pyramidespill med døden". *Klassekampen*, 18. juni 1992.

Denne funksjonsrekkefølgen representerer en episk tradisjon innenfor eventyr- og mytefortelling, og strukturen er tydelig i bøkene om Fredric Drum. I skjemaets punkt 6 og 7 er det Drum som skal være det første offeret, og med hensyn til punkt 14 så har Drum hjelpere og den magiske stjernen på forhånd.

Konklusjon

Fortellingene om Fredric Drum er morsomme og fantasifulle, ispedd filosofiske, historiske og naturvitenskapelige fakta. De inneholder også mye mytestoff, og vi har sett at strukturen i fortellingene både følger kriminalromanens fortellermønstre og eventyr/mytemønsteret. Gert Nygårdshaug bruker myter og oldtidskultur som underlag for kriminalitet i dag. Det gjør han med en eksentrisk og analytisk helt, Fredric Drum. Det er ingen mangel på eksentriske amatør-detektiver innenfor kriminallitteraturen, og det som er felles for dem er nettopp nysgjerrigheten overfor et mysterium og gleden ved oppklaringen, analysen og deduksjonen.

Vi har sett at realisme kravet står sterkt hos teoretikerne, og innenfor politiromanen og den sosiologiske kriminalromanen stemmer det. Nygårdshaug har skapt en mer lekende helt, og det understøttes av språket som er humoristisk og ironisk. Handlingen er lagt til eksotiske steder og er til dels fantastisk. Miljø og livsførsel er unorsk, noen vil si jappete og jålete, men den mest troverdige siden av Drums personlighet er knyttet til matlaging og vinsmaking. Sansen for smakssammensetning og evnen til å skille smaksingredienser fra hverandre, legge til og trekke fra, er en parallell til hans evner på det mentale plan til å plukke fra hverandre tekstelementer og tegn og sette dem inn i en mytisk sammenheng. Mytenes oppbygging er en annen parallell, for tolking av myter vil også bestå i å plukke fra hverandre betydningselementer og gi dem en ny. Gleden ved kunnskap er sterkt til stede hos helten. Det er viktig å vite noe om tro og tenkesett i menneskenes eldste historie og i naturfolks historie, fra den tid da mytene oppsto, være den som kan tyde tegnene fra den gang for å forstå mennesker og handlinger i vår egen tid.

Men så tar altså Gert Nygårdshaug livet av sin lekne og sympatiske helt i *Cassandras finger*. Som en siste avsløring i boken, etter at kriminalmyste-

---

¹⁹ Asbjørn Aarseth: *Episke strukturer*. Oslo: 1991, i kapitlet "Eventyret som handlingslogisk system", 96–118 (99).

riet er løst, trer Drums “morder” kriminalfullmektig Skarphedin Olsen frem, og vi får innsyn i hans sykdomshistorie. Han har vært gjennom en alvorlig psykose etter å ha mistet sin kone og datter under makabre omstendigheter, vært permittert fra jobben sin, men har likevel sittet på kontoret sitt hver dag og arbeidet med “saker”.

I fire måneder hadde Skarphedin Olsen sittet på sitt kontor, eller sprunget rundt i korridorene og snakket høyløyt og usammenhengende om merkvverdige vintyper, urtidsgrotter i Sør-Frankrike, minoiske skriftegn, livsfarlige drikker, greske filosofer, engleaktige kvinner, myrlik fra bronsealderen, egyptiske pyramider, faraoer og suspekke arkeologer; han hadde fablet om velsmakende sauser, eksotiske stuinger og ganekriblende desserter. Fjern i blikket og med forbausende detaljrikdom hadde han konfrontert hardt arbeidende kollegaer med skrifttyper og språklige finurligheter fra fjerne tidsaldre. Og i sentrum for all denne forvirrende galskap, av alle mennesker, visstnok hans egen bestefar, Fredric Drum, en underlig skruer av en fyrvoktersønn fra Sørlandet som hadde vokst opp på barnehjem og senere dro ut i verden på eventyr med en slags amulett, en krystallstjerne i lommen.²⁰

Skarphedin Olsen har jobbet seg ut av psykosen ved å ofre sitt alter ego og mentale dobbeltgjenger Fredric Drum. Men med dette er kontrakten mellom fortellerinstans og leser brutt. Leseren er på en måte ført bak lyset. Som leser vet man at man skal akseptere fiksjonen når man skal lese en roman, men i en kriminalroman forventes det at det fiktive skal kunne ligne på virkeligheten i det minste. Men så til slutt er alt bare oppspinn i en forvirret politimanns hode, og vi sitter igjen med en forfatter/forteller som fantaserer om en blivende romanhelt som fantaserer om en romanhelt som har vært gjennomgangsf figur gjennom fem bøker, men som aldri har eksistert i det fiktive univers bøkene beskriver. Dette blir fiksjon innenfor fiksjonen. Innenfor kriminalsjangeren er dette et sjangerbrudd og en sjangeroverskridelse. Men som myte er det helt akseptabelt, helter kan godt ofres og komme tilbake i nye skikkelser og bevege seg fra en virkelighet til en annen. Roy Willis skriver følgende om mytens varige appell:

Mytenes verden har sitt utspring i sjamanens vitenskapelige og religiøse skapende, kunstneriske virksomhet, og den mest fremtredende siden av det, er leken. Fortellinger der personene forandrer form eller skikkelse, er et utslag av denne lekne ånden.²¹

---

²⁰ Gert Nygårdshaug: *Cassandras finger*. Oslo: 1993, 222.

²¹ Roy Willis (red.): *Mytologi: myter fra hele verden*. Oslo: 1996, 16.

Leken er et viktig trekk ved myten, dette at alt er mulig, at fantasien ikke stoppes av noe, og dette lekne har "sjamanen" Gert Nygårdshaug tatt med seg inn i kriminalromanene om Fredric Drum. Det er ikke tvil om at slike sjangerblandinger og sjangeroverskridelser vitaliserer kriminalsjangeren som sådan og får leseren til å glede seg til hver ny bok.

Det skal komme i alt ti bøker i serien om Fredric Drum, og fra og med *Kiste nummer fem* er Skarphedin Olsen hovedperson. Det skal bli spennende å følge bokserien videre.